

פר"ח אל "פרח" – זר גדול נשזור

ילדי פר"ח באינטראקציה עם "פרחי ההוראה" במכללת "אורות ישראל"

א. מבוא – הראציונל העומד ביסוד סדנאות היעוץ בפר"ח

במשך שנות לימודיה חייבת כל תלמידה במכללת "אורות ישראל" בשורות לקהילה. יש תלמידות הבוחרות לפעול בהתנדבות במסגרת פרויקטים שונים לקשישים, עבודה בבתי חולים וכיו"ב, ויש הבוחרות לעבוד במסגרת חונכות פר"ח. כל סטודנטית המשתתפת בפרויקט פר"ח חייבת בסדנת יעוץ שבועית, שהיא בעלת אופי פראגמטי-דידקטי. השתתפותה של פרחי ההוראה בסדנא נתפשת כחלק מהתחייבותיה הפורמליות במסגרת הכשרתה האינטגרטיבית במכללה. העבודה בפר"ח מתבצעת בדרך כלל בהקשר לאינטראקציה היחודית בין מבנה אישיותה הספציפי של החונכת לאופיו, כשוריו וצרכיו המשתנים של ילד הפר"ח. מלאכת ההתאמה בין השנים נעשית בקפדנות רבה ובתאום עם הרשויות המחנכות המטפלות בילד.

במסגרת הסדנא מקבלות הבנות אוסף רעיונות לפעילות שוטפת עם ילד הפר"ח, שמטרתן להעשיר את עולמו ולהוות מסגרת מפצה לעולם החוויות הרגשיות-חברתיות, שבו חי ומתמודד הילד. ילדי פר"ח הינם בדרך כלל ילדים בעלי דמוי עצמי נמוך, שכן נסיונם הרצוף כשלונות בבית הספר ותגובות המורים והסביבה החברתית על כשלונות אלו מטפחים אצלם רגש נחיתות וחוסר אמון בכוחותיהם. ילדי פר"ח הינם ילדים נכשלים בבית הספר, בעיקר עקב חוסר מוכנות כללית ללמידה, והעדר הרגלי עבודה ההולמים את צרכי בית הספר ודרישותיו. אי לכך, במסגרת הסדנא נלמדות דרכים לקידום, לפיתוח ולשיקום "התדמית החבולה", איכות החשיבה ורמת ההפשטה של הילד. במסגרת זו לומדים הילדים להתמודד בצורה נכונה עם מושגי יסוד ויחסים בסיסיים, כמו כמויות וגדלים, מספר, מרחב, זמן, משקל ותופעות טבע שונות.

ייחודה של תוכנית העבודה בפר"ח הינה באפשרות שהיא מזמנת ל"פרח" ההוראה להתמודד עם קשייו ולבטיו של ילד אחד בתחומי הפריפריה הקיומיים שלו. ביצועה של התוכנית בתחומי ביתו של הילד, בחיק משפחתו, פותחת בפני התלמידה צוהר לעולם, שלא תוכל לקרוא עליו בספרים, ולא לשמוע עליו הרצאות האורטיות במכללה. המציאות איתה מתמודדת כל תלמידה בהקשר לילד אותו היא רוצה

לקדם, מלמדת אותה ומחשלת אותה לקראת תפקידיה השונים כמורה וכמחנכת. שכן ילדים למודי סבל ותיסכול אינם מוכנים בנקל להתפתח ולשתף פעולה במסגרת עבודה כלשהי, עם כל גורם שהוא. הם שבעי יועצים למיניהם, עובדים סוציאליים נאמנים ופסיכולוגיים חמים הרוצים בכל מאודם לסייע להם. הם מתייחסים בחוסר אמון בולט כלפי כל גורם המצהיר, שהוא רוצה בטובתם. שכן נסיון החיים הראה להם שהאכזבה והמרירות המצטברת בעקבות דינמיקה של פגישות מעין אלו יוצרת לעיתים מעגל תיסכולים חדש.

על רקע זה תפקידה של החונכת מקבל משנה תוקף, שכן עליה לנסות ולקדם את הילד במישור יחסים שונה מזה המקובל במסגרת הפורמלית של מפגשים בין אנשי מקצוע ומטופלים. יצויין בזאת, כי אין לתלמידה יומרה כלשהי לתפוס את מקומם של אנשי מקצוע מיומנים כפסיכולוגים וכיו"ב. אלא תפקידה הוא להתמודד עם בעיותיו של הילד, תוך כדי שמוש בכלים המקצועיים, אותם היא רוכשת בלמודי ההכשרה במכללה, באינטואיציה הבריאה הטבעית שבה ניחונה, ובעוברת היותה שייכת לקבוצת גיל צעירה מזו של המטפלים המקצועיים האחרים. בשל גילה הצעיר הופכת החונכת באופן פסיכולוגי להיות "אחות בוגרת" לילד. הסטטוס המיוחד הזה מאפשר לה לגעת בנימי נפשו העדינים של הילד.

כדי להדגים את תרומתן של הפעולות במסגרת פר"ח, להכשרתה הכוללת של תלמידת המכללה, תובא להלן דוגמא לעבודה מודרכת, שנעשתה מזה שנתיים במסגרת העבודה במכללת "אורות ישראל". דוגמא זו תלמד כיצד ניתן לקדם את ילד הפר"ח בתחומים שונים בד בבד עם קידומה המקצועי של החונכת בתהליך הכשרתה כמורה.

במשך המפגשים השבועיים עם הילדים עוסקות הבנות בפעילות העשרה כללית, חלקה מזדמנת, וחלקה מתוכננת עם מפת מטרות מוגדרת.

ראוי להדגיש, כי הבנות מתבקשות שלא לעסוק בהכנת "שעורי בית" במסגרת הפגישות, שכן זהו תחום שבו נכשל הילד, ועלינו לבנות את דמויו העצמי על בסיס עבודה אחר, שיתרגל את המיומנויות להצלחה במסגרת הפורמלית באמצעים יצירתיים בלתי פורמליים.

החונכות שוהות בביתו של הילד פעמיים בשבוע, במשך ארבע שעות. נסיונו מלמד כי הצורך למלא מאתים וארבעים דקות בתוכן אמיתי ופרודוקטיבי הינה משימה מורכבת עבור "פרח ההוראה", במיוחד בשל מודעותה לגודל האחריות הרובצת על כתפיה, וברצונה הכן למלא את יעודה לאור אמות המידה המוסריות הקפדניות הנדרשות ממנה.

אי לכך הורגש הצורך בבניית תוכנית עבודה מובנית לפרק זמן מסוים, המאפשר לתלמידה לחוות תהליך לימודי מראשיתו ועד סופו, כשבסיומו יהיה ניתן להצביע על תוצר קונקרטי כלשהו, ובכך להעניק חווית הצלחה לשני "הפרחים" גם יחד.

להלן יובא המסמך שהוצג לתלמידות, המתאר את פרטי התוכנית ומטרותיה השונות.

ב. תוכנית עבודה בסדנאות פר"ח

תלמידה יקרה,
לפניך תוכנית עבודה, שהתקיימה במשך שנתיים במכללת "אורות ישראל",
העבודה היתה לשביעות רצונם של כל הנוגעים בדבר, ואני תקוה כי גם את תוכלי
להפיק תועלת מנסיון זה.

הנושא האישי במסגרת חונכות פר"ח

א. מהו נושא אישי?

"נושא אישי" הינו תוכנית – עבודה מובנית, רב-שלבית, המתחשבת בשונות של אוכלוסיות הלומדים, ומאפשרת לכל תלמיד לזיתפתח ע"פ צרכיו וקצבו האישי. על התלמיד לבחור בנושא מסוים, שאותו היה רוצה ללמוד ולחקור בהתאם לכשוריו, רמת יכולתו, תחומי התעניינותו, סגנון למידתו ועמדותיו. תוכנית העבודה במסגרת הנ"ל הינה אנכית, ובמסגרתה ילד הפר"ח מתקדם מבלי ליצור כל זיקה להתקדמות חבריו ותוכנית הלומדים שלהם.

ב. הקשר בין רעיון "הנושא האישי" לתוכנית פר"ח:

תוכנית פר"ח הינה מסגרת חינוכית, אקסטרה-קוריקולרית, המעניקה לילד תמיכה וסיוע בתחומים בהם קצרה ידו של בית-הספר מלהושיע. מושגי המפתח של שתי התוכניות הינם אינדוידואליזציה, מימוש הפוטנציאל והנטיית של האישיות הייחודית, תוכנית המתחשבת במכלול הצרכים ההתפתחותיים של התלמיד.

מחקרים מעידים, כי הפעלתו של "הנושא האישי" במסגרת הפורמלית של בית-הספר מעוררת מספר בעיות, הנובעות מעצם מהותו של בית-הספר, והקונפליקטים האפשריים הנוצרים בו בין תלמיד למורה ולמקצוע לימוד (גם כשזה האחרון הינו פרי בחירתו החופשית של הילד).

המסגרת הבין-אישית הייחודית של תוכנית פר"ח מזמנת התמודדות "אישית" אותנטית בין נושא למחקר – לומד (ילד הפר"ח) ו"מתווך" בלתי מאיים (החונך), במטרה לקיים לימוד לשמו במערכת תומכת ומקבלת.

ג. מטרות התוכנית:

1. הענקת חווית הצלחה לילד, המסוגל בסוף תהליך למודי כלשהוא להציג מוצר מוגמר הראוי להערכה.
2. לתת לחונכת הזדמנות לעקוב אחר תהליך למודי שלם שעובר החניך.
3. התמודדות עם מיומנויות יסוד של ההוראה בדרכים בלתי שגרתיות ובמסגרת פונקציונאלית אותנטית.

ד. שלבי העבודה:

1. בחירת הנושא.
2. שאלת שאלות.
3. מיון השאלות לתת נושאים.
4. חפוש מקורות מידע.
5. הפקת מידע ממקורות מידע, והתאמתם לצורכי העבודה.
6. ארגון העבודה – כתיבת העבודה.
7. דווח.
8. הערכה.

בתאור שלבי העבודה יהיה סדר הפרוט כדלקמן:

1. מטרות שכדאי לשאוף להגשימן בשלב מסוים.
2. פעילות מקדימה, שאמורה לתרגל ולאמן את הילד במיומנויות-היסוד הדרושות לו להשגת המטרות הנ"ל.
3. תאור הפעילות הנערכת בהקשר לשלב המסויים.
4. ציון מספר בעיות שעשויות להתעורר כתוצאה מעבודה בשלב הנידון.

ה. פרוט שלבי העבודה:

שלב א' – בחירת הנושא: תנאי יסוד למימוש רעיון ה"נושא האישי" הינו בחירתו האישית של הילד את הנושא המענין אותו.
מטרות:

1. ללמד את הילד להבין את מושג הבחירה וחשיבותו.
2. להנחות את הילד באקט של בחירה.
3. לעורר בילד מוטיבציה וסקרנות לחקור נושא מסוים.

פעילות מקדימה:

1. הביאו בפני הילד את לוח משדרי הטלויזיה בשבוע מסוים, והטילו עליו את המשימה הבאה: במשך השבוע הקרוב מותר לך לצפות בשתי תוכניות טלויזיה בלבד – באיזה תוכניות תבחר מתוך הרשימה המוצעת?
2. לרשותך עומד כרטיס טיסה זוגי למשחק הגמר של מכבי ת"א בכדורסל באירופה – במי מבין חבריך תבחר?
3. תנו לילד צ'ק, ועליו רשמו סכום כלשהו בשקלים (זוהי הזדמנות טובה ללמד ילד כיצד ממלאים צ'ק, וכיצד הוא מורכב). המשימה: לרשותך מאתיים שקלים חדשים שקבלת במתנה – מה תעשה בכסף?

פעילות הנערכת בהקשר לשלב זה (שאלות מנחות):

1. נסו לחשוב על נושא מסוים, שמענין אתכם לחקור אודותיו?
2. מה מסקרן אתכם באמת?
3. מה אתה אוהב?
4. על מה היית רוצה לדעת יותר?

בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:

1. אקט הבחירה מלווה ברגעי מבוכה טבעיים. רוב בני האדם מתקשים לבחור. יש להבחיר את הבעיות הכרוכה בפעולת הבחירה גם לילד, ובכך להפיג את חרדותיו. כתוצאה מהפחד מהמבוכה יתכן והילד יבקש מהחונכת שתבחר עבורו את נושא החקירה. יש להמנע מכך, ולנסות להנחות את הילד בבחירת תחום שבו היה רוצה לעסוק.
2. במקרה שהילד אינו מסוגל לבחור – האם כדאי להציע לו רשימת נושאים? באופן עקרוני אני מתנגדת מאד לרשימת נושאים מוגדרת מראש, שכן היא מגבילה את חשיבתו של החונך והחניך גם יחד.
3. הילד בוחר בנושא מסויים שנראה לו שיוכה בו להערכה רבה מצד החונך. לדוגמא: תלמיד שבחר לעסוק בנושא בן גוריון. כשהחונכת נסתה לברר את מניעיו של החניך, הסתבר לה, כי חשוב היה לו להראות רציני ומשכיל בעיניה של החונכת, ולכן בחר בנושא זה.
4. לעיתים, הילד בוחר בנושא שאינו מתאים לרמת יכולתו (הוא קל מדי, קשה מדי, או רחב מדי בהיקפו).
5. לעיתים, הילד בוחר בנושא, שאינו מאפשר גישה למשאבי למידה, שבעזרתם אפשר לחקור את הנושא.

שלב ב' – שאילת שאלות:

מטרות:

1. הילד ילמד לשאול שאלות בנושא נתון.
2. ילד הפר"ח ילמד לנסח שאלה.
3. ילד הפר"ח יארגן את מחשבותיו בהקשר לנושא שבו בחר לעסוק.
4. לעזור לילד הפר"ח ליצור מאגר רחב של שאלות ברמות חשיבה שונות.

פעילות מקדימה:

1. יצירת מאגר של מילות שאלה (לדוגמא: מי? מה? מתי? היכן? וכו'). אפשר לעשות עם הילד קולאז' של מילות שאלה, מנירות צבעוניים וחומרים שונים. את מילות השאלה אפשר גם לכתוב בצורה מעניינת, וליצור מחזיק מפתחות, סימניה לספר, או מובייל בקישוט לחדרו של הילד.
2. הצגת גירוי כלשהו כהדגמה לאופן שאילת שאלות, לדוגמא: לפניך דגם מוזר של מכונת העתיד ... רשום מספר שאלות שהיית רוצה לשאול את היצרן של המכונת.

פעילות הנערכת בהקשר לשלב זה:

על גבי ניר נרשום את נושא המחקר, כשמסביבו ניצור "שמש שאלות" המיועדת לעורר בנו את המוטיבציה לשאול שאלות בכווני חשיבה שונים. שאלות מנחות לדוגמא:

1. מה מענין אותי לדעת על הנושא?
2. מהם הענינים העקריים המרכיבים את הנושא?

בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:

1. ילדים אינם יודעים לשאול שאלות, מאחר ובית הספר לא מזמן להם מספיק אפשרויות לשאול. כיצד נעורר את הילד לשאול שאלות רבות ככל האפשר?
2. ילד פר"ח בדרך כלל אינו מעז לשאול שאלות בכיתה, ולכן ניצבת בפני החונכת הבעיה כיצד להביא לתודעתו את הידיעה הבסיסית, ששאלת כל שאלה הינה פעילות לגיטימית הכרחית לקידום כל תהליך למידה.

שלב ג' – מיון השאלות לתת-נושאים:

מטרה:

1. אימון במיומנות המיון.
2. ארגון השאלות על מנת שנוכל לארגן את העבודה.
3. בניית ראשי-פרקים לעבודה.

4. הבחנה בין עיקר וטפל.

פעילות מקדימה:

צאו עם הילד לכביש סואן הנמצא בקרבת אזור מגוריו, וצרו עמו בצוותא טבלה לתאור התנועה בכביש בשעת יום מסוימת. הטבלה תכלול בין היתר את הנושאים הבאים: סוג מכונית, צבע מכונית, שנת ייצור, מין הנהג וכיו"ב. אופן העבודה:

1. יש לשאול את הילד באיזה אופן רצוי לרשום את הנתונים, ולהביא אותו לכלל הכרה, שבמסגרת טבלה תתבצע המשימה בצורה המושלמת ביותר.
2. יש לתת לילד לבנות את הטבלה בעצמו, ולהציע בעצמו את הקריטריונים למיון, על מנת שיוכל לתרגל מיומנות חשובה זו. פעולות הנערכת בהקשר לשלב זה:
  1. את השאלות ניתן לרשום על גבי רצועות קטנות של נייר, ולמיינם לתוך מעטפות, שעל גביהן ירשמו הקריטריונים למיון.
  2. את השאלות ניתן לרשום על גבי מקלות ארטיק, ולמיינם לתוך מיכלים ריקים של מוצרי חלב, כמו אשל יוגורט וכיו"ב. יש לרשום על גבי המיכלים באמצעות מדבקות צבעוניות את הקריטריונים למיון.
  3. את השאלות ניתן לרשום על גבי פיסות נייר קטנות. אפשר ליצור מקופסאות גפרורים ריקות מעמד מיוחד בצורה של ארונית עם מגרות. על גבי כל מגירה יש לרשום את הקריטריונים למיון. בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:
    1. פעילות המיון הינה מיומנות קוגניטיבית מורכבת. אי לכך, ילד הפר"ח עשוי להרתע ממנה, ולסגת מרעיון העבודה בכלל. האם למיין עבור הילד את שאלותיו? כדי לנסות ולהתגבר על בעיה זו, רצוי מאד להשתמש בדרכים שהוצעו לעיל, על מנת להפוך את פעולת המיון לחלק של משחק והנאה.
    2. מה על החונכת לעשות במידה וישנם ראשי פרקים נוספים הנראים לחונכת כחשובים והכרחיים למיצוע העבודה, ואינם מופיעים במסגרת המיון של השאלות? לאור נסיוננו רצוי לכוון את הילד לשאול את מירב השאלות, על מנת שנוכל להגיע ליצירת ראשי-פרקים מהותיים לענינו של הנושא שבו בחרנו לעסוק.

שלב ד' – חיפוש מקורות מידע:

מטרות:

1. ללמד את הילד מהו מקור מידע.
2. איתור מקומות בהם מתרכזים מקורות מידע.

3. להראות לילד שמקורות המידע נמצאים בסביבת חייו הקרובה (ללמוד על החיים מהחיים עצמם).
4. הפגשת הילד עם מגוון רחב של מקורות מידע (מילוליים ובלתי מילוליים). פעילות מקדימה:

1. בקור מתוכנן בספרייה. יש להכין לילד משימות קצרות, שעליו לבצע בספרייה. לדוגמא: מצא את הספר "שביל קליפות התפוזים". מיהו מחבר הספר? מהו מספרו הסידורי של הספר? מה זה קטלוג? מה תפקידה של הספרינית בספרייה?
  2. מקורות מידע בסביבת ביתו הקרובה: נסה לדמיין לעצמך כי הרשות המקומית באזור מגוריך בקשה ממך לבנות לשכת מודיעין בחצר שכונתך. הכן דף מידע לתייר על הנמצא בשכונתך.
- פעילות הנערכת בהקשר לשלב זה:

1. הכינו עם ילד הפר"ח תיק מיוחד שעליו ירשם: "תיק נושא אישי" וכיו"ב. לתוך תיק זה נאסוף את כל פרטי המידע הקשורים לנושא.
  2. שאלות מנחות: אלו מקורות מידע עלי לחפש? היכן אוכל לחפש מידע? לאלו אנשים אוכל לפנות כדי להעזר בהם לצורך קבלת מידע?
- בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:

1. החונך עשוי להתקל במגבלות טכניות להשגת משאבי למידה, לדוגמא: הספרייה סגורה בזמן המפגש עם ילד הפר"ח; אין ספרייה במקום מגוריו של הילד; הורי ילד הפר"ח אינם מרשים לו לצאת משטח הבית בזמן המפגש. על החונך לגלות למצוא דרכים חלופיות להשגת משאבי הלמידה הדרושים.
2. מאחר והפעילות הלימודית בבית הספר עוסקת בעיקר במקורות מידע מילוליים, קשה לילד הפר"ח לראות במקורות מידע בלתי מילוליים מקור מהימן ורלוונטי לעבודתו. כדי להתגבר על בעיה זו רצוי מאד לבצע את הפעילות שהוצעה לעיל (בעיקר סעיף ב').

שלב ה' – הפקת מידע ממקורות מידע והתאמתם לצרכי העבודה:
מטרות:

1. התלמיד ילמד, שישנן דרכים שונות בהן ניתן לשאוב מידע על נושא מסוים.
  2. התלמיד ילמד להתאים לכל מקור את הדרכים הספציפיות שבאמצעותן ניתן להפיק מידע.
  3. התלמיד ילמד להתאים בין שאלות שונות ומקורות מידע שונים.
- פעילות מקדימה:

1. אתה כתב טלויזיה. ידוע לך כי בשכונת מגוריך נעצר אדם, ששוד באכזריות אשה זקנה בליל שבת. ברצונך להכיר את הנושא, על מנת שתוכל לדווח על

- האירוע לצופים. באיזו דרך תחליט לבחור: ראיון השכנים? עריכת תצפיות על מקום מגוריו של החשוד? וכיו"ב.
2. כיצד עורכים ראיון? בקשו מהילד לראיין אתכם. הקליטו את הראיון על גבי קלטת. הקשיבו לקלטת בצוחא, וחשבו מהם פרטי המידע שאפשר להפיק מראיון זה?
- בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:
1. שלב הפקת המידע דורש שליטה במספר מיומנויות יסוד, שבהן יתכן מאוד שהילד אינו שולט כלל. האם תפקידה של החונכת הינו ללמדו בשלב זה מספר מיומנויות, שיכשירו את ילד הפר"ח להשתמש בכל אחד ממקורות המידע שברשותו לפני שיגש לעצמם עבודתו בנושא האישי; או שמא להפוך את לימוד השליטה במיומנויות לחלק אינטגרלי מעיבוד הנושא האישי?
  2. באלו מיומנויות אבחר? הבחירה נעשית בהתאם לכושרו, קליטתו ורמתו של ילד הפר"ח. רצוי מאד ללמד את המיומנויות בהקשר לנושא האישי שנבחר ע"י הילד, שכן בדרך זו תהיה הלמידה משמעותית עבורו. הלימוד בדרך זו לא יתפס כשינון יבש של מיומנויות, מאחר ונעשה בהן שמוש חי ופונקציונאלי במסגרת הנושא הנבחר.

שלב ז' – ארגון העבודה, כתיבת העבודה:

מטרות:

1. ללמד את ילד הפר"ח לארגן פרטים למכלול מגובש ומסודר.
2. ללמד את ילד הפר"ח כללים טכניים חשובים המקובלים בכתיבת עבודה.
3. מתן הזדמנות לילדים בעלי סגנונות למידה ודרכי הבעה שונים לבטא עצמם בדרכים שונות באמצעות תוצרים מוגמרים שונים.

פעילות בהקשר לשלב זה:

הכנת תוצר מסכם תעשה באחת מהדרכים הבאות:

1. כתיבת עבודה.
  2. דגם או יצירה מקורית מפרי עטו של הילד.
  3. שלוב של שניהם.
- כתיבת עבודה תעשה ע"פ ההנחיות הבאות:
1. הכנת שער לעבודה.
  2. הכנת מבוא: מדוע בחרתי לעסוק בנושא זה? מה מענין אותי לדעת על הנושא הנבחר?
  3. כל פרק בעבודה יתחיל בעמוד חדש, שבראשו יכתב שם ראש הפרק.
  4. יש להקפיד בעבודה על כתב יד קריא, שוליים, רווח בין האותיות והשורות.

5. יש לצרף לעבודה תמונות, ציורים או כל מוצג גראפי אחר (טבלאות, תרשימים, עקומות גראפיות וכיו"ב).
6. רצוי לצרף לעבודה דגם, תצוגה, אוסף מוסבר וכיו"ב, הנובע מכתובת העבודה. אגב: התוצר המסכם של הנושא האישי לא חייב להערך בצורה של עבודה כתובה. הוא יכול להיות יצירת אומנות שחברה ע"י הילד, סיפור מקורי, שיר המתחזה, משדר רדיו או משדר טלוויזיה שחובר ע"י הילד, ציור, קולאז' תפירה, צלום, פסול ועוד. רצוי מאד שהתוצר המסכם יהיה מלווה בהסבר מילולי קצר. בעיות שעלולות להתעורר בשלב זה:
1. יש ילדים (ואף מבוגרים) המסוגלים לאסוף חומר בצורה טובה, אך לא מסוגלים לגבשו לכלל מוצר מוגמר. יש לדרבן את הילדים לסיים את מלאכתם.
  2. האם על החונך להתייחס לצדדים טכניים-פרוצדוראליים של העבודה, או שמא עליו להתייחס לתכנים בלבד? כידוע, יש חשיבות רבה לדרך עריכת העבודה, כפי שצויין לעיל, ולכן רצוי להקפיד על העיצוב הצורני של העבודה המוגמרת.

שלב ז' – דיווח:

מטרות:

1. הענקת חווית הצלחה אמיתית לילדי פרי"ח. בפעם הראשונה בחייהם הם עומדים מול חבריהם עם עבודה מושלמת שנעשתה על ידם.
  2. להביא לתודעתו של הלומד את הידיעה, שאכן השלים את המשימה שתכנן. ידיעה זו הינה מקור לספוק רב ומוטיבציה לפעילות למודית נוספת. פעילות הנערכת בהקשר לשלב זה:
- יש לאסוף את כל ילדי פרי"ח שעסקו בנושא, ולהציג את עבודותיהם בתערוכה. רצוי לערוך טקס מיוחד לציין סיום הנושא, ולהזמין אליו את מורי ומנהלי בתי הספר. טקס הדווח יערך כדלהלן:
1. כל ילד יציג את עבודתו בתערוכה (העבודה כוללת הסבר מילולי ומוצג כלשהו, כפי שצויין לעיל). שמו של הילד יירשם בהבלטה רבה.
  2. יש לערוך ארוע חברתי לילדים, שבמסגרתו תינתנה תעודות הוקרה למשתתפים בנושא האישי.
- רצוי לקרוא לכל ילד בשמו, לבקש ממנו להציג את עבודתו בפני הקבוצה, ולהעניק לו את תעודת ההוקרה.

בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:

יש נטיה בקרב החונכות לדרוש פרסים מדורגים לעבודות הפרויקט. התנגדותי בענין זה נחרצת, שכן מטרת הפרויקט כפי שהוזכר לעיל הינה עריכת עבודה בהתאם למבנה אישיותו ויכולתו הספציפית של הלומד, מבלי ליצור כל זיקה ויחס לעבודותיהם של חבריו. בעבודות אלו מושקע בדרך כלל מאמץ רב, וכדי לספק את

רצון כל הילדים יש להעניק לכולם גמול זהה. מנסיוני נראה לי, כי תעודת הוקרה מכובדת עשויה לשרת מטרה זו בנאמנות רבה.

שלב ח' – הערכה:

מטרות:

1. ילד הפר"ח ילמד להעריך את עצמו בהקשר לתוצריו.
  2. החונכת תלמד להעריך תהליך לימודי.
- פעולות בהקשר לשלב זה:
- בשלב זה יבדקו ההיבטים הבאים:
1. שאלות שהחונך צריך לשאול את עצמו בהקשר לתהליך הלימודי שעבר הילד: תאר את אופן העבודה של הילד בכל שלב? באיזה שלב נתקל הילד בקשיים? באלו קשיים הוא נתקל? אלו מיומנויות יסוד למד הילד באמצעות הפרויקט? אלו נתונים חדשים למדתי על הילד כתוצאה מעבודה זו? האם לדעתו דרך עבודה זו מתאימה למבנה אישיותו של החניך?
  2. שאלות שהחונך ישאל את החניך, כדי ללמדו להעריך את עבודתו: האם נהנית מהעבודה? מה למדת מהעבודה? מה היית משנה בעבודתך לו התחלת מראשית? מה מוצא חן בעיניך בעבודתך? מה לא מוצא חן בעיניך בעבודתך? לו היית צריך להתחיל את העבודה מחדש – באיזה נושא היית בוחר? בעיות שעשויות להתעורר בשלב זה:
  1. האם הילד מסוגל להעריך את הלמידה "הטהורה" שלמד, או שמא הערכתו תיעשה אך ורק בזיקה לחיצוניותו של המוצר המוגמר?
  2. החונכת יודעת להנחות את הילד בעבודתו, אך קשה לה בדרך כלל להעריך תהליכים לימודיים, שכן נראה לה כי אין לה מספיק כלים להערכה. נסיונו מראה, כי השאלות הנ"ל מסוגלות לסכם את התהליך ביעילות רבה.

סיכום:

1. משך הזמן הרצוי לפעילות הינו בין חמישה לשישה שבועות בלבד! אין להמאיס על הילדים את הנושא.
2. פרסום הפרויקט: בטרם נגש לפרויקט יש לפרסמו ברבים. הכרות הפרסום תיערך באמצעות לוחות המודעות, ובדרכים שיעוררו את הילדים לפעול בהתאם.
3. כלל ברזל: אם הילד אינו מעונין להכין את הפרויקט – אסור לחייבו!
4. זהירות: נא לא להפוך את ענין הפרויקט למפגש המזכיר את הסיטואציות איתן נפגש הילד בביה"ס.
5. יש להזהר שלא להפוך את הפרויקט לתחרות בין החונכות.

6. תפקידן של החונכות: הכוונה ויעוץ בלבד.
7. העבודה שהוצגה לעיל הינה שיטתית, אולם יש להגשימה בהתאם לצרכי הילד. השלבים שצוינו הינם דינמיים, שכן יתכן וידו מספר שלבים שיעשו ברוזמנית, כמו שלבים ב, ג, ד. יתכן ושלב ג' יקדים את שלב ב' וכיו"ב.
8. יש להדגיש במשך העבודה עם הילד את תהליך העבודה, פחות מאשר את התוצר.
9. אין בעבודה "גרעין חובה" אובייקטיבי. כל דבר הוא טוב ע"פ שיקולי דעתו הסובייקטיבים של כותב העבודה.
10. זכרו: יש להעניק לילד חוויות של הצלחה אמיתית. בהצלחה!

ג. תרומת "הנושא האישי" לתהליך הכשרת התלמידה במכללה

הנושאים שכתבו הילדים היו שונים ומגוונים בהתאם לבחירתם ולמבנה אישיותם וגילם. בין היתר הם עסקו בענפי ספורט שונים, כמו כדורגל, כדורסל, שחיה, הם כתבו על חיות, כמו: קופים, כלבים, עכברים לבנים, חתולים וכיו"ב. אופנה, בגדים, תולדות האדם, שוקולד, בולים, זמרים פופולרים וינתוח שיריהם וכיו"ב. באמצעות הפרויקט למדו התלמידות להכיר בערכם של מקורות מידע בלתי מלוליים ותוצרי למידה בלתי מלוליים.

אחת מילדות פר"ח בחרה לעסוק בנושא: ללמוד את סודות הריקוד. התלמידה כתבה עבודה מלולית שבה הגדירה מהו ריקוד, מנתה סוגי ריקוד, וסקרה את עבודתו של הריקודן. התוצר הבלתי מלולי שלה היה ריקוד, שהיא חיברה בעצמה בהתאם למוסיקה פופולארית שהיא מכירה. הריקוד הוצג בשלב הרווח בפני המליאה, שכללה את ילדי פר"ח והצוות החינוכי של בית הספר. הקצב של הילדה ורמת הריכוז שלה בביצוע ההופעה הדחימו את כל יושבי האולם. הילדה הפגינה בטחון עצמי, שלא היה מוכר לצוות החינוכי מתיפקודיה השונים של הילדה בארועים שונים בבית הספר. פרט לזאת, ראוי לציין כי הילדה הציגה עבודה מקצועית, שניכר היה כי הושקעו בה שעות אימון רבות והרבה מחשבה.

מי קבע, שהתרומה האישית לעיצוב חשיבתו של האדם גבוהה יותר בעשית תרגילים בחשבון מתוך ספר הלימוד של בית הספר, יותר מאשר בעשיית עבודה יצירתית כזו, המצריכה רמת התאמה תכנון וריכוז גבוהים ביותר? רק מי שנכח וחווה את התרגשותו של צוות המורים, שצפה בילה ובהישגיה, יכול להבין מה משמעותה האמיתית של האפשרות להעניק חוויות הצלחה לילדה, שהוגדרה בהגדרות קליניות כ"נעדרת כשורי חשיבה בסייים" ו"חסרת בטחון עצמי".

באמצעות דרך עבודה זו למדו התלמידות על הצורך להאמין ביכולתו הבטיסית של כל אדם להגיע לכל יעד שיציב לעצמו, בתנאי שיהיה מוכן לשאת במאמץ הנדרש בכדי שיוכל להגשים את מטרותיו.

באמצעות הפרויקט האישי הצליחו התלמידות לעורר בילדים את "צורך ההישג". צורך ההישג מוגדר, כצורך להתמודד עם רמת הצטיינות שהאדם מציב לעצמו. קנה המידה להשגת ההצלחה אצל בעלי צורך הישג גבוה הוא תקן פנימי שהם קבעו לעצמם, בניגוד לאנשים השואפים להצליח מתוך התחרות עם אחרים. ילדי פר"ח הם בדרך כלל ילדים בעלי צורך הישג נמוך ביותר, וזאת בשל חוויות הכשלון הרבות שהם חוים, ובשל חוסר התמיכה והעידוד שהם זוכים לו בסביבתם התרבותית. במערכת החינוך נודעת חשיבות רבה לצורך ההישג, שכן צורך זה משפיע על המוטיבציה של התלמיד ללמוד, על אופן עבודתו ועל הישגיו. זהו למעשה מרכיב אישיותי בסיסי, המשפיע על כל מהלך חייו של האדם. מסגרת העבודה בפרויקט האישי יוצרת, למעשה, סביבה פוטנציאלית לפיתוחו של "צורך ההישג". וכך, עם תום תוכנית העבודה, בשלב הדיווח, כשיכול התלמיד לעמוד בפני עצמו ובפני חבריו עם מוצג מוגמר שעשה במוי ידיו, כפי שתואר לעיל, הוא למעשה חווה חווית הצלחה, המשפרת את דימויו העצמי, ומפתחת את צורך ההישג הבטיסי, שדוכא אצלו במסגרות בהם נכשל.

באמצעות הפרויקט האישי למדו התלמידות להכיר את הילדים ואת הקשיים שבהם הם נתקלים בשלבי עבודה שונים. באמצעות שלב הדיווח הפנימי הבנות את מושג ההטרונגניות, הנתפס בעיני המתכשרת להוראה כתאורטי וערטילאי. העבודות שנתקבלו היו שונות בהיקפן, ברמתן ובמיומנויות הדרושות לשם ביצוען. אמת המידה ובדיקת טיב העבודה היתה בהתאמה לרמתו ויכולתו של הילד, ולא בויקה לחבריו. ובכך קבל החניך מהחונכת ומהצוות החינוכי של בית הספר, שראה את העבודה, משוב אותנטי המתאים לתפקודו ולאישיותו.

מטרת הפרויקט המובנה היתה להדגים בפני הבנות את מהותה של ההוראה הפרופסיונאלית. מקצוע ההוראה לא נתפס בדמויו הצבורי כפרופסיה, אלא כמצב אינטיאיטיבי המתאים לאנשים מסוימים. הדבר נובע במיוחד בשל העובדה שעבודת ההוראה, שלא כפי שהדבר נעשה בכל תחום מקצועי-אקדמי אחר, לא נעשית בהתאם למטרות ויעדים ברורים שהמורה מציב לעצמו, ובשלב מאוחר יותר בודק את השגתם. עבודת הפרויקט, כפי שהוצגה לעיל, נפרשה בפני התלמידות כעבודה מובנית, שאיכותו של התוצר המוגמר היא פונקציה של ההבניה של תהליך העבודה. התלמידות קבלו חופש בחירה מוחלט במסגרת השלבים השונים, אך נדרשו להקפיד לא לחרוג מהמסגרת הפרוצדוראלית הכללית של העבודה, בהתאם למטרות הספציפיות המוגדרות שניתן לבדוק את השגתן תוך כדי תהליך העבודה.

בדרך זו למדו הבנות לעסוק בפעילות מקצועית טהורה, וממילא מהנה יותר מבחינה אינטלקטואלית.

הסתבר כי תלמידות, שעבדו בדיוק בהתאם להנחיות שצוינו לעיל, הצליחו להגיע לתוצרים טובים יותר, וחכו לסיפוק אישי רב יותר מאותן בנות, אשר מסיבות שונות בחרו לוותר על שלבי העבודה השונים.

במהלך העבודה נמצא קשר מענין בין סגנון המנהיגות של התלמידה ומבנה אישיותה, ובין התוצר המוגמר של עבודת ילד הפר"ח. תלמידות בעלות מבנה אישיותי ליבראלי הנחו בדרך כלל עבודות ברמת יצירתיות גבוהה ביותר. ככל שרמת הפתיחות של החונכת היתה גבוהה יותר, כך התוצר של החניך היה בעל מעוף ויזמה רבים יותר. שכן אופיה איפשר לילד הפר"ח חופש בחירה ואפשרות של מניפולציות שונות עם נושא העבודה בהקשר למבנה אישיותו ויכולתו של הילד.

תלמידות בעלות מבנה אישיותי סמכותי נטו לתעל את עבודת ילדיהם לכיונים המאפיינים את שטחי התענינותם. אחת העבודות עסקה לדוגמא בנושא חמץ בפסח. אין ספק כי הנושא חשוב ומענין, אך אני מסופקת אם זהו התחום שהסעיר את מוחה של החניכה בקבלה את המטלה ברבר כתיבת הפרויקט האישי. נראה לי, כי הבחירה נעשתה בהתאם לשקולי דעתה של החונכת, שהטילה את מרותה על התלמידה, ולא איפשרה לה כיוון חשיבה שונה.

ראוי לציין, כי מאחר ואת רוב הסטודנטיות אני פוגשת במסגרות למודיות שונות במכללה, יש בידי אפשרות להכיר את סגנון מנהיגותן ואופיין של התלמידות, ובהתאם לכך לצפות לקשיים ולבעיות במהלך העבודה.

אחת התלמידות, שהיא בעלת אופי שתלטני בצורה קיצונית, נתקלה בבעיה קשה עם ילדי הפר"ח: הילד בחר לעסוק בנושא הכדורגל. הסטודנטית, שלא ראתה את החשיבות האינטלקטואלית-חינוכית של נושא זה, נטתה להפנות עליו לעסוק בנושא אחר. לאחר מספר ימים הציע לה החניך לכתוב עבודה בנושא: בן גוריון, וזאת כדי לעמוד ברמת הציפיות של החונכת שלו. הילד, כצפוי, לא היה מסוגל לעמוד בדרישות הכרוכות בכתיבת הנושא הנ"ל. מאחר והמוטיבציה שלו לליבון הנושא היתה נמוכה, הוא נסוג כעבור שבוע ימים מרעיון כתיבת העבודה, וסרב לשתף פעולה בפרויקט הנ"ל. עם זום כתיבת העבודה, בשלב ההערכה, שבו נערכו שיהות אישיות עם התלמידות לגיבוש מסקנות הנובעות מתהליך העבודה, הגיעה תלמידה זו בשיחה משותפת למסקנה ש"השעור העצמי" שלמדה להכיר את אישיותה בהקשר לעבודתה החינוכית מחייב אותה "לבדק בית" פנימי, כדי שתוכל בעתיד – בעבודתה בשדה החנוך – לקדם תלמידים, ולא לגרום להם לקבעון רוחני ואמוציונאלי.

באמצעות הפרויקט הנ"ל למדו הבנות להבין את מהות תפקידו של המורה, כמסייע לתלמידה. הבנות למדו כי תפקידו של המורה בלמידה הוא לספק את התנאים,